

Behalve deze bevindingen blijkt uit de gegevens dat er grote verschillen in kennis over gezondheidszorg zijn tussen verschillende migrantengroepen. Deze verschillen staan los van gezondheid, menselijk kapitaal of sociaal kapitaal. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat er culturele verschillen bestaan in de perceptie van gezondheid. Deze verschillen kunnen het zoeken naar informatie over gezondheidsrechten aanmoedigen of juist ontmoedigen. Migranten die de voorkeur geven aan huismiddelen boven traditionele gezondheidszorg zullen zich bijvoorbeeld minder snel zorgen maken over hun gezondheidsrechten.

Op basis van dit onderzoek zou bij het opstellen van beleid over gezondheidszorg rekening moeten worden gehouden met de verschillende etnische en culturele achtergronden, de beperkte talenkennis en de lagere sociaaleconomische achtergrond van migranten. Migranten kunnen alleen optimaal gebruikmaken van en bijdragen aan de gezondheidszorg in hun nieuwe thuisland als ze zich bewust zijn van hun gezondheidsrechten.

Uiteenlopende paden: trends in religiositeit van moslimjongeren vergeleken met christelijke jongeren in 4 Europese landen

Müge Simsek, Fenella Fleischmann en Frank van Tubergen

Oorspronkelijk artikel: Müge Simsek, Fenella Fleischmann & Frank van Tubergen (2019), Similar or divergent paths? Religious development of Christian and Muslim adolescents in Western Europe, *Social Science Research*, 79, 160-180.

Zijn er veranderingen in de religiositeit van moslims, en zo ja, worden ze juist religieuzer of zijn ze aan het seculariseren? Deze vraag houdt politici, beleidsmakers, maar ook wetenschappers bezig, in Nederland en andere westerse landen die een grote instroom aan migranten uit overwegend islamitische landen hebben ervaren. Deze immigranten hebben niet alleen een andere religieuze achtergrond, ze zijn bij aankomst doorgaans ook duidelijk religieuzer dan de bevolking van de ontvangende samenleving (Van Tubergen & Sindradottir, 2011). Zien we ook bij deze groep het patroon van secularisering dat de samenlevingen van West-Europa de afgelopen decennia heeft gekenmerkt?

Verscheidene wetenschappelijke studies hebben zich al over deze vraag gebogen. Vorig jaar publiceerde het SCP een rapport op basis van herhaalde cross-sectionele surveys waaruit bleek dat moslims over de tijd religieuzer

worden (Huijnk, 2018). Onderzoek naar generatieverschillen duidt juist meer in de richting van secularisering: vergeleken met hun ouders zijn islamitische jongeren en jongvolwassenen vaak minder religieus (bijvoorbeeld Van de Pol & van Tubergen, 2011). Beide manieren van vergelijken over de tijd hebben echter als nadeel dat niet dezelfde individuen worden gevolgd door de tijd waardoor de vraag onbeantwoord blijft of er sprake is van veranderingen in religiositeit binnen personen.

Deze vraag onderzochten wij op basis van het panelonderzoek *Children of Immigrants Longitudinal Study in 4 European countries* (CILS4EU, Kalter et al., 2016). Voor dit onderzoek werden jongeren ieder jaar bevroegd over, onder andere, hun religiositeit. Rond de 100 scholen in Nederland deden mee aan het onderzoek, en evenveel scholen in Duitsland, Engeland en Zweden. In de eerste ronde van het onderzoek waren de meeste jongeren 14 jaar oud. We maakten voor onze analyse gebruik van de eerste drie rondes van deze internationale data-verzameling, waardoor we trends over een periode van 2 jaar in kaart konden brengen. We keken afzonderlijk naar religieuze praktijken (bidden en het bezoeken van religieuze bijeenkomsten) en naar het belang dat jongeren hechten aan religie. We richtten ons niet alleen op moslimjongeren met een migrantenachtergrond, maar vergeleken deze groep ook met christelijke jongeren met een migrantenachtergrond, en christelijke jongeren zonder migrantenachtergrond. Jongeren die tijdens de eerste ronde aangaven dat ze geen religie aanhangen en de weinige aanhangers van overige religies werden buiten beschouwing gelaten.

Voor de analyse maakten we gebruik van latente-groei-curve-modellen die afzonderlijk voor de drie groepen werden geschat. Deze methode berekent voor elke groep en elke indicator van religiositeit zowel een startwaarde als een gemiddelde trend. Daarnaast kan ook de spreiding rond de startwaarde en de algemene trend op deze manier worden berekend en vergeleken tussen groepen.

De analyses laten zien dat moslimjongeren op twee van de drie indicatoren aan het begin van het onderzoek significant religieuzer zijn dan christelijke jongeren. Dat wil zeggen dat ze vaker bidden en religie belangrijker vinden dan christelijke jongeren. Met betrekking tot het bezoeken van religieuze bijeenkomsten (in de kerk of moskee) zijn er minder verschillen tussen de groepen. We vonden daarnaast dat christelijke jongeren met migrantenachtergrond religieuzer zijn dan hun autochtone tegenhangers.

Bij de vergelijking van de veranderingen vonden we ook belangrijke verschillen tussen de groepen. Onder christelijke jongeren (zowel met als zonder migrantenachtergrond) is er op alle drie indicatoren een afname van religiositeit over de tijd te zien. Bij moslims was er echter geen verandering

waarneembaar als de groep als geheel werd bekeken: hun religiositeit bleef gedurende twee jaar stabiel. Dit gemiddelde beeld bleek echter veroorzaakt door twee tegengestelde trends binnen deze groep. Een deel van de islamitische jongeren werd minder religieus, maar een ongeveer even groot deel vertoonde in dezelfde periode juist een toenemende religiositeit. Ongeveer 60% veranderde niet.

Moslimjongeren onderscheiden zich dus van christelijke jongeren door een grotere variantie met betrekking tot religieuze verandering, met name wanneer het gaat om religieuze praktijken. Bovendien is de toename van religiositeit in deze groep het meest uitgesproken. Bij de christelijke jongeren is het aandeel dat religieuzer wordt kleiner, met name als het gaat om de jongeren zonder migrantenachtergrond, waardoor de trend van secularisering bij christelijke jongeren over het algemeen sterker is.

Deze bevindingen zijn belangrijk omdat dit naar ons weten de eerste studie naar religieuze verandering is waarbij jongeren in Europa door de tijd worden gevolgd. De veranderingen die wij vinden zijn dus veranderingen binnen personen over de tijd, en geen verschillen tussen personen die kunnen worden veroorzaakt door bijvoorbeeld verschil in leeftijd of andere omstandigheden. Vooral de grote mate van heterogeniteit binnen de groep van moslimjongeren is noemenswaardig in het licht van publieke debatten en eerdere, deels tegenstrijdige onderzoeksresultaten. Op basis van onze bevindingen kunnen we niet spreken van een uniforme trend – noch in de richting van secularisering, noch in de richting van toenemende religiositeit – maar moeten we constateren dat beide bewegingen tegelijk plaatsvinden, met als resultaat een over het algemeen stabiel blijvende mate van religiositeit. Dit in tegenstelling tot christelijke jongeren die in hetzelfde tijdsbestek een meer uniforme trend richting lagere religiositeit laten zien. Omdat de ontwikkelingen voor deze verschillende jongeren dus niet gelijk op gaan, worden de groepsverschillen in religiositeit die we vonden onder 14jarigen alleen maar groter naarmate zij ouder worden en uiteenlopende paden volgen.

Referenties

- Huijnk, W. (2018). *De religieuze beleving van moslims in Nederland. Diversiteit en verandering in beeld*. Den Haag: SCP.
- Kalter, F., Heath, A. F., Hewstone, M., Jonsson, J. O., Kalmijn, M., Kogan, I., van Tubergen, F. (2016). *Children of Immigrants Longitudinal Survey in Four European Countries (CILS4EU) – Full Version*. Data File for On-site Use. GESIS Data Archive, Cologne. <https://doi.org/10.4232/cils4eu.5353.1.2.0>.

- Van de Pol, J. & van Tubergen, F. (2014). Inheritance of Religiosity Among Muslim Immigrants in a Secular Society. *Review of Religious Research*, 56(1), 87-106.
- Van Tubergen, F., & Sindradóttir, J. Í. (2011). The Religiosity of Immigrants in Europe: A Cross-National Study. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 50(2), 272-288.

Komt kwaliteit uiteindelijk bovendrijven? Over zelfcorrectie in sociale beïnvloedingsprocessen

Arnout van de Rijt

Oorspronkelijk artikel: van de Rijt, A. (2019). Self-Correcting Dynamics in Social Influence Processes. *American Journal of Sociology*, 124(5), 1468-1495. <https://doi.org/10.1086/702899>

Onderzoeksvraag

In de afgelopen decennia hebben consumenten, stemgerechtigden, werkgevers en investeerders, bij keuzes uit producten, kandidaten of ideeën, in toenemende mate gebruik kunnen maken van informatie over de keuzes die anderen vóór hen al hadden gemaakt. Via “likes” op sociale media, bestsellerlists, verkiezingspeilingen, citatie-indices en hitparades biedt moderne communicatietechnologie actuele informatie over de populariteit van keuzemogelijkheden in vele hoeken van de economie en de cultuur. In deze omgevingen kan het gebeuren dat een optie van inferieure kwaliteit of nut een populariteitsvoordeel heeft ten opzichte van een superieure alternatief, zoals een beter product, sterkere kandidaat, slimmer idee of betrouwbaardere informatieverstrekker. Dit leidt tot een keuze tussen wat populair is en wat eigenlijk het beste is. Experimentele studies hebben herhaaldelijk aangetoond dat mensen in dergelijke scenarios waar vele anderen voor hen een ogenschijnlijk slechte keuze hebben gemaakt vaak worden verleid om met de massa mee te gaan. Door ook de minderwaardige optie te kiezen maken zij deze keuze nog weer iets aantrekkelijker voor anderen na hen.

Mijn artikel gaat over de keuzedynamiek die ontstaat in dit scenario: Wat gebeurt er op den duur met de relatieve populariteit van de inferieure optie ten opzichte van het superieure alternatief? In eerdere studies wordt beweerd dat deze dynamiek *zelfversterkend* is: Het cumulatieve voordeel van de inferieure optie leidt ertoe dat populariteit wint van kwaliteit. De theoretische analyse in mijn artikel voorspelt echter dat zij *zelfcorrigerend* is – kwaliteit komt uiteindelijk bovendrijven. Het is namelijk zo dat als een minderheid van voldoende grootte de sociale invloed weerstaat en kiest wat henzelf het beste lijkt, hun afwijkende keuzes reden kunnen zijn voor nog meer anderen na hen om ook af te wijken. Dientengevolge kan